

บทที่ 4

ความเป็นเหตุผลแบบสัมพัทธ์

จากบทที่แล้ว เรามาถึงข้อสรุปที่ว่า ความเป็นเหตุผลของการเอาเปรียบสาธารณชน เกิดจากความเห็นแก่ตัว ข้อสรุปนี้นอกจากจะเห็นได้จากเหตุผลข้อแรกที่อ้างความหมายของ สาธารณสมบัติมาใช้แล้ว ยังพิจารณาได้จากเหตุผลข้อสองที่อ้างถึงลักษณะของการกระทำที่มีความ เป็นเหตุผลด้วย สิ่งที่เราได้รับเป็นคำแนะนำจากข้อสรุปนี้ ก็คือเราควรเอาเปรียบสาธารณชน เพราะนั่นเป็นการกระทำที่มีความเป็นเหตุผล แต่การเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์เป็นสิ่งไม่ดี เราควร จะทำอย่างไรในกรณีที่เกิดการขัดกันระหว่างคุณค่าสองอย่างนี้ คือระหว่างความเป็นเหตุผลและ ความดี

ในบทนี้เราจะพิจารณาในทัศนคติความเป็นเหตุผลแบบเห็นแก่ตัว* ว่า จะใช้เป็นเครื่องชี้นำการปฏิบัติของเราในชีวิตประจำวันได้หรือไม่

ความเป็นเหตุผลแบบเห็นแก่ตัว

การเลือกวิธีปฏิบัติของเราในชีวิตสังคมนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงการตัดสินใจของคนอื่น ด้วย บ่อยครั้งที่ผลของการกระทำของเราไม่ได้ขึ้นอยู่กับการกระทำของเราคนเดียว แต่ขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติของคนอื่นด้วย ปัญหาการเอาเปรียบสาธารณชน อาจเข้าใจได้ว่าเป็นสถานการณ์เช่นนี้

ข้อถกเถียงต่อไปนี้ สรุปลักษณะของการอ้างเหตุผลเพื่อเอาเปรียบสาธารณชนที่กล่าว มาแล้วได้ดี โดยเฉพาะตามทฤษฎีของโอลสัน

ในชุมชนใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยคนจำนวนมาก มีแนวโน้มที่แต่ละคนจะหลีกเลี่ยงการร่วมมือ เพื่อส่วนรวม ที่เป็นเช่นนี้เพราะไม่ว่าเขาจะอย่างไรก็จะมีผลกระทบต่อผลที่จะเกิดขึ้นอย่าง สลัดสำคัญอะไร เขาจะถือเสมือนว่า การร่วมมือของคนอื่น ๆ เกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นอยู่แล้ว ถ้าหากสาธารณสมบัติเกิดขึ้นแล้ว ความสุขที่เขาได้รับจะไม่ลดลง เพราะการที่เขาไม่ได้มี ส่วนร่วมด้วยแต่อย่างใด ถ้าหากสาธารณสมบัติไม่เกิดขึ้นแล้ว การมีส่วนร่วมของเขาก็จะ

* "ความเป็นเหตุผลแบบเห็นแก่ตัว" หมายถึง ความเป็นเหตุผลในความหมายของโอลสัน ซึ่งคนที่เห็นแก่ตัว ใช้อ้างสนับสนุนการกระทำของตน

ไม่เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ให้ดีขึ้น พลเมืองคนหนึ่งจะได้รับการปกป้องจากการรุกรานของต่างชาติเสมอ ไม่ว่าเขาจะจ่ายภาษีส่วนของเขาหรือไม่ก็ตาม¹⁴ (Rawls 1972: 267, quoted in Tuck 1979: 147)

ข้อตกลงเบื้องต้นมีอยู่ 2 ตอน คือ ถ้าหากคนอื่น ๆ ร่วมกันสร้างสาธารณสมบัติจนเกิดขึ้นได้แล้ว นั่นตอนหนึ่ง กับอีกตอนหนึ่งคือ คนอื่น ๆ ไม่สามารถสร้างสาธารณสมบัติขึ้นมาได้ และทั้ง 2 ตอนนั้น ผู้ที่จะเอาเปรียบสาธารณชนจะเห็นว่าส่วนร่วมของตัวเอง จะไม่ช่วยให้เหตุการณ์ดีขึ้นสักเท่าใดเลย หากเราพิจารณาความเป็นเหตุผลของทางเลือกของผู้อื่นแล้ว จะได้ตามตารางความสัมพันธ์ของผลที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้

คนอื่น ๆ

		<u>ร่วมมือ</u>	<u>ไม่ร่วมมือ</u>
		<u>ร่วมมือ</u>	ก 1
<u>แต่ละคน</u>	<u>ร่วมมือ</u>	ข 1-n	ง -1+n
<u>ไม่ร่วมมือ</u>	<u>ไม่ร่วมมือ</u>	จ -1	ฉ -1
		2	-1

จากตารางความสัมพันธ์ของการตัดสินใจระหว่างคนแต่ละคนและคนอื่น ๆ ทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ว่า ผลของทางเลือกของทั้งสองฝ่ายจะขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของอีกฝ่ายหนึ่ง ตัวเลขที่สมมติขึ้นในตารางมีความหมายง่าย ๆ เรียงจากความพอใจของผู้เลือกจากมากไปหาน้อย คือ 2 มากกว่า 1, 1 มากกว่า -1, -1 มากกว่า -2 ส่วน "น" นั้น หมายถึง ส่วนร่วมที่มีค่าน้อยมาก แบบที่โอลสันใช้คำว่า รับผิดชอบไม่ได้นั่นเอง แต่ที่ใส่เข้ามาก็เพราะโอลสันเองก็ยอมรับว่า ถึงแม้จะรับผิดชอบไม่ได้ แต่ก็มีผล

เมื่อพิจารณາตารางนี้ แล้ว จะเห็นว่าทางเลือกที่ฝ่ายแต่ละคนจะเลือกก็คือ การไม่ร่วมมือ เพราะหากสาธารณสมบัติเกิดขึ้น เขาย่อมได้ประโยชน์สูงสุด คือ ประโยชน์จากสาธารณสมบัตินั้นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งก็คือ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำให้มันเกิด กล่าว

อีกอย่าง ก็คือในช่อง จ นี้ เป็นช่องที่เขาจะได้ทั้งผลที่เกิดขึ้นและประสิทธิภาพ ส่วนช่อง ช นั้น เนื่องจากไม่เกิดสาธารณสุขสมบัติ จึงเป็นช่องที่เขาไม่ได้ผลสมกับที่ได้หวังไว้ แต่ก็ยังพอจะเรียกได้ว่า มีประสิทธิภาพ เพราะอย่างน้อยก็ยังมีส่วนร่วมที่ไม่ได้จ่ายไปอยู่กับตัว ให้ค่าเป็นตัว เลข -1

ส่วนทางเลือกที่เป็นความร่วมมือนั้น ในฝ่ายแต่ละคน ช่อง ก แสดงว่า เขาร่วมมือกับคนอื่น ๆ จนเกิดสาธารณสุขสมบัติขึ้น เรียกว่า เป็นช่องที่ได้ผล แต่ยังเรียกว่ามีประสิทธิภาพไม่ได้ เพราะเขาสามารถจะได้ผลนั้นมาด้วย ทุนที่ต่ำกว่านั้น คือไม่ต้องใช้ทุนร่วมมือเลย ช่อง ก นี้ มีค่าความต้องการเท่ากับ 1 ส่วนช่อง ค นั้นเป็นช่องที่แย่ที่สุด ของฝ่ายแต่ละคน เพราะนอกจากจะไม่ได้ผลแล้ว ยังไม่มีประสิทธิภาพอีกด้วย ช่องนี้ได้ค่า -2

เมื่อพิจารณาช่องทั้ง 4 คือ จ, ช, ก, ค ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า ผู้ที่อยู่ฝ่ายแต่ละคนย่อม เลือกที่จะไม่ร่วมมือ ทั้งนี้ ไม่ว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะ เลือกทาง เลือกไหนก็ตาม เป็นอันสอดคล้องกับข้อถกเถียงของรอว์ลส์ที่ยกมาข้างต้น

ด้วยลักษณะการพิจารณาทำนองเดียวกัน จากฝ่าย "คนอื่น ๆ" เราจะเห็นว่า ไม่ว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะ เลือกทางไหนก็ตาม ฝ่าย "คนอื่น ๆ" นี้จะเลือกที่จะสร้างสาธารณสุขสมบัติ เพราะเป็นทางที่มีผลรวมของผลที่เกิดขึ้นและประสิทธิภาพดีกว่าทาง เลือกอีกทางหนึ่ง

เมื่อเป็นเช่นนี้ ผลที่จะเกิดจากการตัดสินใจของทั้งสองฝ่ายจะได้แก่ การที่คนอื่น ๆ ยินดีร่วมกันสร้างสาธารณสุขสมบัติ และแต่ละคนมีความสุขกับสาธารณสุขสมบัติที่คนอื่น ๆ ช่วยกันสร้าง โดยที่ตัวเองไม่ต้องร่วมมือด้วยเลย แต่ไม่ใช่ว่าปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นในความเป็นจริงได้ เพราะ "คนอื่น ๆ" ไม่ได้มีอยู่แล้ว แบบที่ข้อถกเถียงเพื่อเอาเปรียบสาธารณสุขชนกล่าวเอาไว้ และ "คนอื่น ๆ" ก็ย่อมประกอบขึ้นจาก "คนแต่ละคน" นั้นเอง แม้ว่าจะไม่จำเป็นต้องหมายถึงทุกคนในสังคมก็ตาม ความเป็นเหตุผลของการเอาเปรียบสาธารณสุข เกิดขึ้นจากการมองความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่คิดจะเอาเปรียบกับสาธารณสุข ซึ่งไม่รวมผู้ที่คิดจะเอาเปรียบนั้นไว้ด้วย เช่นนี้เอง ัญเหตุที่เกิดขึ้นก็คือเมื่อมีคนจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ตัดสินใจจากจุดยืนของฝ่าย "แต่ละคน" จะทำให้ฝ่าย "คนอื่น ๆ" ลดจำนวนลง เป็นเงาตามตัว ผลที่จะเกิดขึ้นก็คือ "น" ซึ่งเป็นปริมาณของส่วนร่วมที่แต่ละคนมีต่อสาธารณสุขสมบัตินั้น จะเพิ่ม ขึ้นตามจำนวนของผู้ที่เอาเปรียบ จนกระทั่งจะถึงจุดหนึ่งที่ "น"

เปลี่ยนจากผลที่รับรู้ไม่ได้ เป็นผลที่รับรู้ได้ และในที่สุด สาธารณสมบัติที่ทุกคนต้องการก็จะเกิดขึ้นไม่ได้

สรุปประเด็นนี้ก็คือ เมื่อแต่ละคนเลือกทำในสิ่งที่ตนเองคิดว่ามีความ เป็น เหตุผลสำหรับตัวเองแล้ว ทุกคนจะไม่ได้สิ่งที่ตัวเองต้องการ

ความเป็นเหตุผลแบบ เห็นแก่พวกของตัวเอง

ปัญหาการ เอา เปรียบสาธารณชนนั้น เกิดขึ้นได้ไม่เฉพาะกับผู้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นกับครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล ขึ้นไปจนถึงระดับประเทศได้ ขอเพียงแต่ให้มีสาธารณสมบัติขึ้นในหมู่ของหน่วยต่าง ๆ เหล่านี้เท่านั้น การเห็นแก่กลุ่มพวกของตัวเองก็สามารถจะก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งแบบที่เกิดขึ้นในกลุ่มขนาดใหญ่ของโอลสันได้ทั้งสิ้น

เมื่อแต่ละประเทศทำหน้าที่ของตนในการรักษาผลประโยชน์ทางการค้าของพลเมืองในประเทศของตน เช่น ด้วยการตั้งกำแพงภาษี หรือกรณีฟาร์มแกะของสหรัฐอเมริกา เป็นต้นแล้ว ในที่สุดผลเสียก็จะ เกิดกับทุกประเทศ เมื่อมีการใช้กลยุทธ์แบบเดียวกัน

ปัญหาทำนองเดียวกันนี้ เกิดขึ้นกับความคิดทางศีลธรรมที่มีความ เห็นให้ความสำคัญไม่เท่าเทียมกันระหว่างคนที่มีความสัมพันธ์พิเศษกับคนที่ไม่มีความสัมพันธ์พิเศษเช่นนั้นด้วย เช่น ถ้าหากพ่อแม่ให้ความสำคัญต่อลูกของตนมากกว่าเด็กอื่น ๆ หรือครูอาจารย์ให้ความสำคัญกับลูกศิษย์ของตนมากกว่าคนที่ ไม่ได้เป็นลูกศิษย์แล้ว ปัญหาทำนองเดียวกันที่ผู้ต้องการเอาเปรียบสาธารณชนก็จะเกิดขึ้นกับคนพวกนี้ ด้วย เช่นเดียวกับที่เมื่อรุ่นพี่จากสถาบันต่าง ๆ เห็นแก่รุ่นน้องของตัวเอง เท่านั้นแล้ว จะไม่มีสถาบันไหนได้ดีจากการกระทำดังกล่าวเลย

ข้อจำกัดของความเป็น เหตุผลแบบสัมพัทธ์

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเอา เปรียบสาธารณชนนั้น มิได้เกิดจากการมอง เหตุผลอย่าง เห็นแก่ตัว เท่านั้น แต่เกิดจากการใช้มโนทัศน์ความเป็น เหตุผลแบบคิดช้อยอยู่กับคนบางคน หรือกลุ่ม บางกลุ่ม ไม่ว่ากลุ่มนั้นจะใหญ่ขนาดไหนก็ตาม หากมีการตัดสินใจในนามของกลุ่ม เพื่อประโยชน์ของกลุ่มแล้ว ในที่สุด ผลประโยชน์ที่ ทุกคนต้องการก็จะไม่ได้รับการตอบสนอง เท่าที่ต้องการ